

Josip Razum

PREMIJERA

Oh der Haifisch, hat die Zähne

die trägt er im Gesicht

Unser Mackie hat ein Messer

doch das Messer sieht man nicht¹

Iz kupaonice je dopirao neočekivano školovani vokal, gubeći se povremeno u šumu vode. Nisam nažalost znao mnogo o glazbi, ali ovu sam ariju čuo dovoljno puta da bih znao kako se treba pjevati. Zapalio sam cigaretu, zavalio se u duboku kožnu sofuu i piljio u nekakva blijeda svjetla u daljini. I nije neki pogled, ali pretpostavljam da čovjek za ovakve novce više niti ne može očekivati. Moj budžet je bio jasan i jednak u svakom gradu i svake godine, i nisam smio dozvoliti prevelika odstupanja. Jako me ovo obradovalo, znate, čuti ovako lijepo otpjevan *Morität*, jer ići kroz sve te gradove može postati naporno. Gotovo kao da sam postajao i manje tjeskoban, ali možda samo na kratko, samo za trenutak te prolazne ekstaze. Osjećao sam ipak napetost, stajala mi je u grlu i rovala u žilama, probijala u sitnim kapljicama kroz kožu. Gotovo kao da sam vidio tu, još jednu od dvorana, i moje mjesto, obično u srednjem redu. Glumce, orkestar, pozornicu, publiku u napetoj polutami. Ne smijem misliti o tome, postat će sve gore i gore. Pokušao sam razmišljati o djetinjstvu. Rođen sam u Zagrebu, ali ostao sam tamo samo desetak godina. Dovoljno da se sjećam parkova i velikih stabala, kamenih pločnika i nekakvog konja, planine i mirisa donjogradskih ulica ljeti. Volio sam svoju ulicu punu starih zgrada i prijatelje s kojima bih trčao duboko u tople kolovoške noći. Moja majka, rođena Njemica, nije to vidjela. *Mutti* je proklinjala balkansku birokraciju i mrzila ovo mjesto iz dna duše. Jedva je dočekala premještaj moga oca u München, skupe i kratke kave i odgovorne javne službenike. To, međutim, kako ću uskoro iskusiti, nije bio jedini razlog. Kao kakvom neupućenom gostu jedva vidljiva sjena, nad njenim životom lebdio je *Brecht*. *Mutti* je, na posebno ukrašenoj polici u dnevnom boravku, čuvala sve njegove romane, drame i

zapise, brižljivo ga njegujući. Često bi tamo odlazila, čistila, nešto mrmljala, vadila i vraćala knjige, odnoseći se prema njemu s blagom naklonošću stare ljubavnice koja, svjesna kratkotrajnosti vlastitog života, pomišlja da ono što osjeća niti ne smije biti ništa drugo doli najčišća i nepatvorena manifestacija ljubavi. *Vater* je to vidio kao sitnu ekscentričnost svoje lijepe i pametne žene; savršenog dodatka njegovoj pomalo ukočenoj diplomatskoj pojavi, a ja sam svake subote morao u kazalište. Isprva sam čak imao izbor, no ubrzo je postojala samo jedna mogućnost. *Dreigroschenoper*, opera za tri groša, najdraže djelo moje majke i jedino Brechtovo u stalnom postavu gradskih kazališta. Godine su prolazile u tom istom sjedištu srednjeg reda, tijelo mi je postajalo sve veće, a misli nemirnije. Konačno sam jednoga dana otišao u park s labudovima susresti Lotte, pjegastu djevojku s crvenom kosom i plavim očima. Potpuno sam te subote zaboravio na Brechta i majku, a ona mi začudo nije mnogo zamjerila. Prihvatila je izgleda činjenicu da tu, pa i svaku drugu subotu, njen sin ima pametnije stvari za raditi nego čamiti s majkom zarobljen u staroj operi, koju smo i ona i ja već odavno znali napamet. A i gradsko kazalište je ubrzo prestalo s njenim prikazivanjem, osudivši *Mutti* na brigu o polici i poneki razgovor s onima koji su još uvijek htjeli pričati.

„Lorena! Jel' sve u redu? *Alles gut?*“ Tko zna koliko je vremena prošlo, a ona je još uvijek bila u toj kupaonici. „Je, super je, čekaj sam-m-o m-m-alo“, odvratio je nekakav isprekidan i, činilo mi se, umoran glas. „Sigurno?“ „Da, naravno“, čulo se ovaj put malo odlučnije. Bio sam začudo nekako manje nervozan, iako će početi za šest sati. Zastor će se rastvoriti, izaći će čovjek s harmonikom i zapjevati istu onu ariju koju je Lorena malo prije tako vješto izvela. Kad malo razmislim zapravo, nije to uradila ništa lošije od njega. I s takvim naglaskom, *mein Gott!* Zakleo bih se da je barem dio života provela u Njemačkoj. „Pitat ću je to sigurno, kad jednom izađe“, pomislio sam i zapao u nekakav polusan. Vidio sam sebe onog dana u uredu; razbacanu hrpu papira, šokirane poglede ljudi i na brzinu kupljenu avionsku kartu za Berlin. Znao, bilo je to točno petnaest godina nakon zadnjeg posjeta kazalištu s mojom majkom. Radio sam u odvjetničkom uredu sa dvoje Balkanaca, Slovenkom Nastjom i Bosancem Senadom. Mrzili smo skupa taj prokleti posao, šefa Dietera i dane provedene u pregledavanju spisa. Nadali smo se nekako nečem boljem, ali u ovoj ustajaloj birokratskoj bari stajali smo zaglavljani već deset godina i nije se činilo da ćemo uskoro izaći. Toga dana, ipak, nešto se dogodilo. Iskočila mi je pred očima, plutajući poput zastrašujuće aveti u dubokom i bezličnom moru interneta. *Dreigroschenoper* ponovno je igrala, svečana

premijera za osamdesetu godišnjicu praizvedbe održavala se u Berlinu. Sutra. Nisam siguran da mogu točno rekonstruirati daljnji tijek događaja, jer bio sam iznimno uzbuđen. *Nervös und voll von der Erregung*². Rekli su mi da sam nestao na par sati iz ureda, vratio se s kartom, govorio nejasno o *Mutti* i Brechtu, bacao papire i potom ponovno nestao. Vratio sam se nakon dva dana: Dieter je bjesnio i htio mi uručiti otkaz, ali Nastja i Senad su začudo stali iza mene, znatno ublaživši moj ispad i rekavši da sam tako reagirao zbog bolesti majke. *Balkanische Schweine*, prokomentirao je nepovjerljivi Dieter i natjerao me da odem na pregled kod psihijatra. Ovaj isprva nije mogao ništa utvrditi, ali kada sam, nakon još jedne premijere u Hamburgu i nove u Leipzigu, ponovno završio kod njega, priopćio mi je ipak da je slika nažalost mnogo jasnija. Sjećam se još i danas njegovog čuđenja, ali i loše prikriivenog uzbuđenja zbog buduće znanstvene slave: bio je ovo naime prvi opisan slučaj iznimno rijetke manifestacije opsesivno-kompulzivnog poremećaja, kakva je do tada postojala samo u teoriji. Rekao je da se boji da je takvo stanje teško izlječivo, ali i da bi mi vjerojatno bilo jeftinije jednostavno živjeti s tim, nego plaćati skupe tretmane i lijekove. Stvar je naime, bila u tome da sam od sada nadalje jednostavno morao pogledati svaku premijeru *Dreigeroschenopera* u Europi, inače bi posljedice, kako je on sam rekao, a i ja osjećao, bile nepredvidive i fatalne. Jedino što me držalo na okupu bila je ta perpetuirajuća stalnost opere i njenih premijera, svaki put u drugom gradu i pred drugom publikom. Pojavila se odjednom u meni ta *napetost*, nezadrživi osjećaj da ću uskoro iskočiti iz svojeg žilja i kože, koja bi se malo primirila tek kada bih pogledao datume premijera, a onda ponovno počela rasti kako se svaka od njih približavala. Upravo kada je dolazila do vrhunca i prijetila sveprožimajućom katastrofom, izašao bi onaj čovjek s harmonikom i sve bi bilo u redu. Barem na ta dva sata, a onda bi ponovno počela klijeti u meni. *Scheisse*. (Doktor nije znao zašto baš samo premijere, ali pretpostavljao je da je jedna takva pokrenula čitavu stvar pa je na tome srećom i ostalo.)

„Lorena!“ Nije se javljala. Pokušao sam još glasnije, i već planirao ustati, ali se ipak promolio nekakav zvuk. Nešto kao „Khm“. Prišao sam vratima, i pomalo zabrinut naslonio glavu. „Lorena, mogu li ući?“ „Nemoj, ne želim da me gledaš ovakvu“, slabašno je rezoniralo bijelim drvetom. Sada sam već odlučio da *moram* ući.

„Ah, jasno, želite prvo saznati kako sam ju upoznao. Ovo možete čuti kasnije, kažete... Da, shvaćam, u redu je.“ Znao sam, jako sam usamljen na ovim putovanjima. Ne naručujem prostitutke, ako vas to zanima. Jednostavno dođem u hotel i mijenjam kanale na tv-u. U

početku sam pokušavao iskoristiti moguće pogodnosti mog stanja - odlazio na turističke obilaskе gradova, plaćao pića dobrim sugovornicima, jeo u šarenim restoranima i stajao dugo na trgovima, povremeno izdvojivši oči neke djevojke iz bezimene mase. Ipak, to je bilo na početku. Sada sam već jako dugo u nekoj vrsti produljene agonije koja se prijete spojiti s onom münchenskom, stvorivši čudovište pred kojim su i mnogi hrabriji borci, bojim se, položili mačeve. „U kurac“, pomislio sam prije par sati, ugledavši prazan minibar i saznajući da se dostava u sobu naplaćuje. Bio sam prisiljen spustiti se do hotelskog bara, nažalost samo kako bih saznao da isti ne radi. E, pa ovaj put ne odustajem. Konobar me uputio do nekakvog opskurnog obližnjeg kafića. Elvis Presley plivao je u oblacima zadimljenog i ustajalog zraka i odbijao se od naslonjača izrađenih od jeftinog crvenog skaja. Krasno. Mjesto je začudo bilo krcato i prostora je bilo tek na jednom stolu, kojeg je sama zauzela omanja brineta. Otišao bih u drugi kafić, ali kiša je počela padati, a i ovdje mi je na neki čudan način postajalo ugodno. Udahnuo sam duboko i sjeo preko puta brinete. Znao sam kao to ide, ako ovakvi razgovori prežive prve dvije rečenice, vjerojatno će bez problema izgurati sljedećih dvije tisuće (Ljudi su valjda spremni pridavati značenje slučajnim susretima sa strancima u svom gradu, pa im daju nešto više šanse nego inače). Pričali smo o samoći, velikim gradovima i hladnoći njihova, savršeno komponiranog betona, čelika i stakla – kao kakav muzički komad što ga u finoj sali pred užtogljenom publikom svira skupi orkestar. Umjesto da plešu, pričaju i piju, publika je prisiljena sjediti i diviti se rafiniranom i čistom podraživanju njihovih čula. Ukoliko na početku i nisu ukočeni, takvi će ovom rutinom zasigurno postati. A onda navečer vade novčarke i sipaju u sebe jeftina piva i schnaps: i cijeli se München vrti u proćelavim glavama tridesetogodišnjaka koji se ponašaju kao da im je ponovno petnaest. Nasmijala se na tu moju primjedbu i rekla da mora na toalet, okrznuvši me rukom dok je prolazila i onda još jednom pri povratku. Za pola sata ulazili smo u moju sobu...

„Ne morate čuti detalje, dakako.“ Uglavnom, nakon seksa otišla je u kupaonicu rekavši da se želi otuširati. Ja sam sjedio na sofi, ali ugoda zbog ovog što se desilo nije mogla sakriti moju tjeskobu. Nadao sam se nekako da hoće, ali nije. Opera je počinjala za koji sat i ja sam to osjećao sve više i više. Ušao sam dakle u kupaonicu nedugo nakon što je jedva procijedila da to ne želi. Ležala je tamo kod tuš-kabine, gola i s iglom zabodenom u ruci, mokra crna kosa padala joj je na ramena i kapljala po pločicama. Zvao sam odmah hitnu pomoć, ali bilo je prekasno.

„U redu je, gospodine, budite spremni na to da ćemo Vas možda poslije kontaktirati u Njemačkoj“, rekao je policajac i zapisao moje podatke u svoj notes. Nisam ga baš slušao. Napetost je postajala nezadrživa, gušila me tako da sam jedva izustio: „Recite, možete li me odvesti do Narodnog kazališta? Znete, predstava počinje već za dvadeset minuta.“ „Nisam siguran, gospodine...“ „U redu, onda ću uzeti taksi.“ „Ne radi se o tome... Ah da, pa nije ni čudo da ne znate.“ „Što to!“, izderao sam se poludivši od njegova okolišanja. „Vidite, nisam kao većina policajaca. Pratim kazalište.“ „Što želite reći? Jebena predstava počinje!“ Suzdržavao sam se da ga ne udarim. „Smirite se gospodine. Zbilja nema potrebe za ovim“, primio me za ramena i pokušao posjesti. „Što je ovo? Neka idiotska metoda ispitivanja?“, derao sam se sve glasnije i tapkao nogama u mjestu. Dostizalo je vrhunac, osjećao sam se kao vulkan koji eruptira, bez mogućnosti kontrole nad posljedicama. „Gledajte, žao mi je. Gledao sam ju puno puta i stvarno je bila odlična. Bila bi to i večeras, bez sumnje“, rekao je pogledavši u Lorenu koja je ležala na podu. „Ali što ćete, imala je tragične navike. Njena prošlost je i otklonila sumnju sa Vas.“ „Dobro, ali kakve ona jebene veze ima sa predstavom? Pustite me da odem, molim Vas!“, u očaju sam jedva artikulirao riječi, smlavljen impulsima koji su mi strujali kroz tijelo. „Možete ići gospodine, ali to je nažalost besmisleno. Gospođa je bila glavna glumica.“

1 Morski pas ima zube, i on ih nosi tako da ih svi vide. Naš Mackie ima nož, ali taj nož nitko ne vidi.

2 Nervozan i uzbuđen.